

АНАЛІЗ АНКЕТ

слухачів спеціальної підготовки кандидатів на посаду судді, що мають стаж роботи на посаді помічника судді щонайменше три роки, після призначення на посаду судді (моніторингова анкета)

Національна школа суддів України відповідно до Порядку здійснення моніторингу результатів кваліфікаційного іспиту та професійної діяльності судді надіслала моніторингову анкету на адресу 211 суддів, які проходили спеціальну підготовку кандидатів на посаду судді.

Із зазначеної кількості суддів відповіді із пропозиціями в моніторингових анкетах до Національної школи суддів України надіслано 135 заповнених анкет. Інші судді, яким було надіслано моніторингові анкети з проханням висловити відповідні пропозиції, не надіслали свої відповіді. Причинами цього можуть бути відсутність повноважень у певної кількості суддів, які не склали присяги, завантаженість на роботі або інші об'єктивні чи суб'єктивні чинники.

Необхідно попередньо також зауважити, що всі респонденти проходили тримісячну спеціальну підготовку кандидатів на посаду судді, тому певна кількість пропозицій щодо вдосконалення підготовки зумовлена коротким строком підготовки та відсутністю стажування в судах першої інстанції.

1. Аналіз відповідей з оцінкою складових спеціальної підготовки кандидатів на посаду судді:

1. Наскільки знання, уміння та навички, отримані під час проходження спеціальної підготовки, стали для Вас практично корисними?

Оцінки	1	2	3	4	5
при складанні кваліфікаційного іспиту			3	13	119
при здійсненні повноважень судді			7	30	98

2. Наскільки Програма спеціальної підготовки кандидатів на посаду судді відповідає запиту та потребам для успішного продовження кар'єри?

Оцінки	1	2	3	4	5
при складанні кваліфікаційного іспиту		2		18	115
при здійсненні повноважень судді			10	33	92

3. Чи достатньо часу на отримання знань, умінь і навичок, передбачених Програмою спеціальної підготовки кандидатів на посаду судді?

Оцінки	1	2	3	4	5
	3	3	16	51	62

4. Наскільки викладачі–тренери заохочували слухачів до творчого мислення, вироблення та захисту своєї точки зору?

Оцінки	1	2	3	4	5
			3	9	123

5. Наскільки був тісний зв'язок тем, що викладалися, із практичною діяльністю судді?

Оцінки	1	2	3	4	5
			4	33	98

6. Чи сприяв рівень технічного супроводу спеціальної підготовки в отриманні Вами знань, умінь і навичок

Оцінки	1	2	3	4	5
			1	12	122

7. Наскільки матеріали тренінгів у блоках II та IV Програми спеціальної підготовки кандидатів “Цивільне судочинство” та “Кримінальне судочинство та судочинство у справах про адміністративні правопорушення” на посаду судді допомогли:

Оцінки	1	2	3	4	5
при складанні кваліфікаційного іспиту		1	3	14	117
при здійсненні повноважень судді		1	4	38	92

8. Наскільки Ви вважаєте себе добре підготовленими до здійснення правосуддя в місцевому загальному суді після проходження спеціальної підготовки відповідно до Програми спеціальної підготовки кандидатів на посаду судді

Оцінки	1	2	3	4	5
			3	70	65

9. Чи практичні завдання, що розглядалися під час занять в аудиторії, допомагають при здійсненні повноважень судді

Оцінки	1	2	3	4	5
			6	25	105

II. Аналіз зауважень і пропозицій

10. Напишіть свою думку про переваги (недоліки) проведення занять у формі тренінгів

Переваги:

- пройдений курс спеціальної підготовки значно розширив раніше отриманні знання;

- загалом Програма спеціальної підготовки кандидатів на посаду судді побудована змістовно та лаконічно;

- усі заняття Програми були продуктивними, що дозволило застосовувати отримані знання у відправленні правосуддя;

- усі форми навчання сприяли якісному засвоєнню інформації, розвинули здатність самостійності мислення, прийняття рішення і, водночас, навички співпраці;

- при проведенні занять у формі тренінгів сподобалась робота у складі малих груп, здатність групи до колективного мислення та прийняття рішень, способи закріплення та практичної перевірки отриманих знань, зокрема, за допомогою експрес-опитувань;

- проведення занять у формі тренінгів мали значні переваги, оскільки сприяли засвоєнню інформації та дозволили адаптувати здобуті знання до потреб діяльності на посаді судді;

- тренінги мали переваги перед іншими формами підготовки (лекції-семінари), оскільки заняття відбувалося в динамічному взаємозв'язку викладачів (тренерів) із слухачами;

- проведення занять у формі тренінгів сприяло кращому засвоєнню інформації з певної теми; участь в обговоренні практичних ситуацій давало розуміння: яким чином вирішувати певний правовий спір та уникати юридичних помилок;

- під час спеціальної підготовки складові тренінгу вдало відрізнялись між собою залежно від конкретної теми в межах блоку Програми;

- серед переваг відзначено можливість обговорення спірних запитань, обговорення проблем у групах, що дозволяло охопити більший обсяг знань і норм. Також перевагами тренінгів було “живе” обговорення проблемних питань із викладачами (тренерами);

- проведення занять у формі тренінгів стимулювало правильність мислення та вироблення ідей, пов'язаних з певною темою;

- отримання основних теоретичних знань і практичних навичок від викладачів (тренерів) у реальному часі та в короткий проміжок часу; висока інтенсивність курсів;

- формування за допомогою тренінгів практичних умінь і навичок, підвищення компетентності, самостійності, спроможності до ухвалення рішень, взаємодія слухачів у групі;

- було краще засвоєння матеріалу через постійний живий діалог викладачів зі слухачами, різноманітність подачі матеріалу; матеріали підготовки, що залишились у розпорядженні, використовуються при здійсненні правосуддя;

- перевага занять у формі тренінгів полягала в тому, що слухачі під час тренінгу були значно активнішими ніж під час лекції, семінару чи презентації. Тренінги давали можливість практично застосувати здобуті знання та перетворити їх у вміння, а заодно й перевірити здобуті знання;

- підготовка у формі тренінгів позитивно впливало на підготовку кандидатів на посаду судді, оскільки така робота у групі забезпечувала активну участь і творчу взаємодію учасників як між собою, так і з викладачем (тренером): перевага віддавалась не діяльності не стільки останнього, скільки саме слухачів, особистий досвід яких був основою для навчання, а викладачі (тренери) скеровували діяльність і взаємодію учасників на вивчення теми та досягнення мети тренінгу, що сприяло обміну досвідом, обговоренню актуальних питань та з допомогою викладача (тренера) – найбільш правильному вирішенню завдань;

- у блоці IV Програми “Кримінальне судочинство та судочинство у справах про адміністративні правопорушення” тренер (викладач) вдало грала

роль особи, матеріали про притягнення якої до адміністративної відповідальності розглядалися, моделюючи у ході “інсценованого судового засідання” поведінку порушника, що потребувала від судді реагування (заява про потребу в адвокатів, повідомлення, що не володіє державною мовою тощо);

- імітації елементів судового засідання вимагала негайного вирішення (у формі мозкового штурму) головуючим суддею (слухачем) та іншими слухачами проблемних питань, що виникали під час судового засідання. Такі практичні завдання надали особисто найкращу підготовку, оскільки проблемні питання виникали саме під час реалізації процесуальних норм на практиці, якої кандидати не мали перед початком спеціальної підготовки, а відтак не були достатньо здатні самостійно спрогнозувати проблеми, які можуть виникнути під час судових засідань.

Недоліки:

- необхідність освоєння великого обсягу інформації з різних галузей права і короткої проміжок часу, відсутність рекомендацій щодо порядку ведення судового процесу;

- надто великий обсяг матеріалу для відведеного часу, що призводило до того, що у групах під час практичних завдань учасники розподіляли завдання між собою та були зайняті їх виконанням, та не мали можливості заслухати результати вирішення завдань учасниками інших груп, а відтак і обдумати (обговорити) проблемні моменти;

- тренінги здебільшого стосувалися складних чи неординарних тем, тоді як наймасовіші категорії справ, які найчастіше потрапляють на розгляд у судах першої інстанції, майже не розглядалися.

11. Напишіть пропозиції для удосконалення змісту Програми спеціальної підготовки кандидатів на посаду судді

- Доцільно збільшити тривалість важливого для майбутніх суддів курсу “Управління залом судового засідання”.

- Доповнити кожен із блоків Програми спецпідготовки (за видами судочинства) темою “Реалізація та застосування норм процесуального права в практиці”.

- Програма є досить змістовною та цікавою, однак на блоки кримінального та цивільного судочинства виділено замало часу. Дефіцит часу виявлявся в тому, що теми щодо “права власності” потребували детальнішого вивчення.

- Програма спеціальної підготовки була надто насичена, для деяких тем (наприклад, визнання правочинів недійсними, податкові спори, пенсійні спори) виділялось надзвичайно мало часу, що значно знижувало ефективність підготовки.

- Можливо, було б ефективним запровадити, крім загальних тем, спеціалізацію підготовки з урахуванням юрисдикції суду, обраного слухачем (антикорупційне законодавство, управління залом судових засідань, управління часом, конвенційний механізм захисту прав людини, дисциплінарна

відповідальність, суддівська етика, суддівські комунікації, психологічна адаптація до суддівської діяльності тощо).

- Додати окремий блок щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення, розширивши та доповнивши його, більше годин приділити практичному написанню судових рішень, додати питання роботи системи документообігу суду

- Зміст Програми спеціальної підготовки кандидатів на посаду судді доречно удосконалити оглядами національної судової практики та практики Європейського суду з прав людини.

- Необхідно приділити увагу особливостям судочинства у справах про адміністративні правопорушення та розгляду клопотань про застосування запобіжного заходу. Також є потреба в наданні рекомендацій щодо порядку ведення судового процесу.

- Практична діяльність на посаді судді підтвердила потребу у збільшенні обсягів матеріалів тренінгів щодо розгляду слідчим суддею клопотань про проведення обшуків, накладення арешту на майно та продовження строків досудового розслідування. Викладачі (тренери), з огляду на досвід, можуть більше моделювати нестандартні ситуації, що виникають на практиці.

- У поєднанні з помещенням слухача в атмосферу судового процесу з покладанням на нього під час вправи в реальному часовому проміжку умовної відповідальності за правильність вирішення проблеми, що виникла у ході судового засідання, такий вид вправи є найефективнішим для відпрацювання навичок ведення судового засідання та підготовки слухачів до проблемних питань, що можуть виникнути під час здійснення правосуддя. Крім того, вважаю за доцільне з метою економії часу лекції на теми: “докази і доказування”, “написання судових рішень” перенести з інших блоків у перший блок та узагальнити з виокремленням особливостей для кожного процесу.

- Було б корисним більше уваги приділити елементам оцінки доказів при ухваленні проєкту виправдувального вироку.

- Під час спеціальної підготовки кандидатів на посаду судді варто більше уваги приділяти вирішенню процесуальних питань, що виникають під час розгляду тих чи інших категорій справ та потребують негайного вирішення.

- Більше уваги пропонується приділити таким темам, як призначення покарання у кримінальних справах; розгляд клопотань слідчим суддею; розгляд справ про обвинувачення у вчиненні кримінальних проступків.

- Окрім контрольних тестів до курсів пропонується після кожного тренінгу більше давати слухачам завдання писати проєкти судових рішень, які б сприяли логічному мисленню та набуттю навичок для подальшої роботи. Бажано проведення розборів з коментарями як вдалих, так і помилкових рішень чи їх елементів.

- Варто передбачати у процесі підготовки розгляд не лише складних справ, а й тих, що найчастіше потрапляють на розгляд судів першої інстанції, приділивши увагу взаємодії судді з іншими працівниками суду та зі сторонами, діям судді в разі непроцесуальної (а іноді й неадекватної) поведінки сторін чи інших присутніх осіб, методикам залагодження раптових конфліктів тощо.

Викладачі (тренери), з огляду на досвід, можуть моделювати нестандартні ситуації, що виникають на практиці.

- Спеціальну підготовку пропонується проводити після отримання подання Вищої ради правосуддя про призначення на посаду судді, або після отримання указу Президента України про призначення кандидата суддею. Ця думка зумовлена тим, що певна кількість кандидатів, які проходили спеціальну підготовку в Національній школі суддів України, за результатами кваліфікаційного іспиту не потрапили в резерв для зайняття вакантних посад суддів, тоді як на їх підготовку було витрачено значні кошти; крім того, після завершення в червні 2018 року спеціальної підготовки кандидатів на посаду судді, що мають стаж роботи на посаді помічника судді не менше трьох років, до призначення суддями у 2020 році пройшов значний час. Отже спеціальну підготовку в Школі суддів було б доцільно проходити саме перед початком здійснення судочинства.

- Було б доцільно проводити підготовку кандидатів на посаду судді чи осіб, щойно призначених на посаду судді, з урахуванням обраної ними спеціалізації. Такий розподіл дасть можливість більш глибоко суддям (кандидатам у судді) освоїти практичні й теоретичні аспекти саме тієї спеціалізації, в якій вони будуть здійснювати судочинство.

12. Напишіть пропозиції для удосконалення змісту матеріалів тренінгів блоків II та IV Програми спеціальної підготовки кандидатів на посаду судді “Цивільне судочинство” та “Кримінальне судочинство та судочинство у справах про адміністративні правопорушення”

- Щодо змісту тренінгів блоків “Цивільне судочинство” і “Кримінальне судочинство та судочинство у справах про адміністративні правопорушення”, то доцільним було б приділити більше часу вивченню питань щодо стягнення заборгованості за кредитними договорами та щодо здійснення повноважень слідчим суддею в суді першої інстанції відповідно.

- Пропонується більше тренінгів виділити на вивчення та практичну реалізацію процесуального законодавства, розроблення навичок ведення судового процесу та складання окремих видів процесуальних документів.

- З метою подальшої реалізації на практиці здобутих навичок, пропонується детальніше вивчення судового процесу, а саме: порядок допиту свідків, порядок дослідження доказів, тощо.

- Програма спеціальної підготовки в запропонованій для обговорення частині має бути побудована на конкретних правових позиціях. Із тренінгів слід прибрати зайву теорію, оскільки особи, які проходять спецпідготовку, вже мають достатній рівень теоретичних знань. Зокрема, йдеться про практичні аспекти судових процесів (на прикладах), справи щодо захисту честі, гідності та ділової репутації; справи окремого провадження (блок II Програми), проблеми самозахисту судді під час розгляду резонансних справ (блок IV Програми)

- Вважаю необхідним додати до тренінгу більше матеріалів та тем:

особливості розгляду справ про визначення місця проживання дитини та про визначення порядку спілкування з дитиною (цивільне судочинство);

щодо діяльності слідчого судді, (щодо застосування заходів забезпечення кримінального провадження, розгляду скарг і клопотань про проведення слідчих (розшукових) дій, здійснення судового контролю за дотриманням прав людини);

особливості розгляду клопотань про застосування запобіжних заходів (кримінальне судочинство);

особливості розгляду справ про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією (судочинство у справах про адміністративні правопорушення).

- Пропонується збільшити обсяг матеріалів тренінгів щодо розгляду слідчим суддею клопотань про проведення обшуків, накладення арешту на майно та продовження строків досудового розслідування слідчим суддею.

- У блоці II забагато практичних завдань. Слухачі не встигали слухати відповіді інших доповідачів і відчувався брак часу на детальне обговорення практичного завдання у групі.

- У блоці IV з огляду на зміни в законодавстві необхідно доповнити матеріал особливостями розгляду кримінальних проступків у спрощеному провадженні, а також більше уваги приділити інституту пробації (зокрема, пробаційним програмам). Крім того, бажано залучити до участі у цих заняттях кримінального психолога, який би дозволив майбутнім суддям краще розуміти проблему визначення схильності особи до повторності вчинення кримінальних правопорушень.

- Можливо у блоці “Кримінальне судочинство та судочинство у справах про адміністративні правопорушення” варто додати теми злочинів проти власності, та порушення правил безпеки дорожнього руху, оскільки саме таких кримінальних проваджень найбільше знаходиться на розгляді в судах першої інстанції. Актуальним є питання розмежування кримінальних правопорушень і справ про адміністративні правопорушення.

- При формуванні змісту матеріалів спецпідготовки необхідно більше уваги приділяти новелам і змінам законодавства, щодо яких ще не сформована судова практика, а також проблемним питанням, пов'язаним із різною судовою практикою вищих судових інстанцій при вирішенні конкретних спорів.

- На такі теми з цивільного судочинства, як земельні спори, особливості спорів про спадкування та захист права власності потрібно виділити більше часу. Що стосується блоку “Кримінальне судочинство та судочинство у справах про адміністративні правопорушення”, потрібно більше акцентувати увагу на темі “Призначення покарання у кримінальних справах”. Крім того, в обох блоках більше часу приділити написанню судових рішень, оскільки це допомагає у складенні кваліфікаційного іспиту та в подальшій роботі на посаді судді.

- Варто приділити більше уваги розгляду справ про адміністративні правопорушення, збиранню доказів, визначенню вини особи, застосуванню законів у часі, тощо. До того ж, варто більше уваги приділити справам про оскарження постанов про притягнення до відповідальності (судочинство у справах про адміністративні правопорушення).

- Коли проходили спецпідготовку кандидати на посаду судді, які мають стаж роботи на посаді помічника судді щонайменше три роки (у березні – червні

2018 року), не було повністю охоплено зміни до процесуального законодавства, які набрали чинності у грудні 2017 року.

- Для цивільного судочинства було замало часу для засвоєння процесуальних аспектів різних типів провадження. Доцільно приділити більше уваги наказному провадженню, кредитним спорам і спорам, що виникають з приводу оренди землі (зокрема, щодо розірваних у односторонньому порядку органами місцевого самоврядування).

- У блоці кримінального судочинства більше уваги доцільно приділити строкам і оцінці доведеності клопотань.

- В усіх блоків більше уваги варто приділити підготовці процесуальних документів.